

a podle zpráv Kučerových i on byl hned od počátku naprosto zdrženlivý. Nedostáváme od nich ani zpráv, ani jim žádných neposíláme. Prosíme, abyste sdělili všem, komu uznáte za vhodné, že Londýn vůbec zásadně s nikým, kdo je podezřelý nebo kdo je na druhé straně, jako na př. Karvaš, nebo kdokoli podobný, styků neměl, nemá a mít nebude. My zde zásadně odmítáme jakékoliv podobné hračky nebo zdánlivá dorozumívání s podobnými činiteli. Jsme a zůstaneme v tom zásadní, nikoho nevyhledáváme a proti viníkům stejně jako proti politikům dvojí tváře zůstáváme nekompromisní a nesmiřitelní.

b) Kategoricky konstatujeme, že prezident a nikdo ze zahraničí od Karvaše uvolnění žádných peněz nežádal⁶ a nikdo by to také neučinil. Speciálně ohledně Karvaše sdělujeme, že ho nekompromisně odmítáme a že se ze své činnosti bude zodpovídat.

Ripka.

AMZV Praha. Depeše odeslané, 1944, čís. 1033–1038 a 1095 (Žen. 227–232 a 243). Nešifrovaný záznam(?) odoslané depeše. Strojopisný přepis.

55

1944, [marec. Madrid.] — Zpráva člena slovenskej nekomunistickéj konšpiratívnej skupiny o vnútropolitickéj situácii na Slovensku, najmä o stave slovenskej kultúry a o slovenských náboženských pomeroch, určená čs. kruhom v Londýne.¹

Dnešné Slovensko.

Obráz Slovenska sa za posledných 5 rokov z viacerých hľadísk podstatne zmenil.

Nespornou skutočnosťou v tejto perióde historického vývoja je povznesenie slovenského národného sebavedomia, ktoré po prvej svetovej vojne vlivom dovtedaj-

⁵ Odpoveď na dotaz zo Slovenska, oznámený do Londýna depešou dr. J. Kopeckého (AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 790, Žen. 205, z 18. 3. 1944).

⁶ Odkaz Ripkov je odpoveďou na nasledujúci dotaz zo Slovenska oznámený do Londýna dr. J. Kopeckým: „Posel Bafovců z Istanbulu Špáta přinesl na Slovensko jako presidentův vzkaz požadavek, že president sděluje Karvašovi, aby uvolnil pro odboj prostředky ve výši 10 milionů korun. Sděl ihned, je-li vzkaz autentický. Posel žádá, aby se podobné vážné vzkazy posílaly přes Švýcarsko, kam jezdí vážní a orientovaní poslové, aby se takové vzkazy nesvěřovaly mladíkům, jako je Špáta. K věci samé podotýkal posel ze Slovenska, že prostředky pro velké odbojové akce jsou zajištěny, ovšem nešlo to bez Karvašovy pomoci. Ten vydal vyhlášku o zvýšení cen lihu o 20 korun na litru, což vynese 150 milionů korun, z nichž určitá část je rezervována pro odbojové akce. Drobné výdaje zatím skupiny obstarávají mezi sebou.“ (AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 790, Žen. 205, z 18. 3. 1944.)

¹ Zpráva nie je datovaná ani podpísaná. Jediné označenie je v záhlaví — „Příloha k číslu 1853/dův/44“ (pochádza z kancelárie prezidenta republiky). Z poznámky v závere textu vyplýva, že autorom zprávy bol M. Ruppeldt, ktorý prišiel na začiatku roku 1944 ako vysokoškolák do Madridu a hneď po príchode sa spojil s tamojším čs. diplomatickým zástupcom. To potvrdzuje intímát II. odboru čs. MNO čj. 141 taj. z 23. 3. 1944, obsahujúci zprávu o rozhovore čs. diplomata v Madride s Ruppeldtom (chybne sa uvádza Ruppert). Hlásenie je veľmi zaujímavé a uvádza sa v ňom, že Ruppeldt bol požiadaný, aby vypracoval čo možno objektívnu a podrobnú zprávu o postoji jednotlivých vrstiev slovenského ľudu k tisoovskému režimu atď. (SÚA Praha, Čj 37-92-5/177—179.)

Miloš Ruppeldt bol do svojho odchodu do Španielska členom skupiny inž. Brůhu, jednej z občianskych protifašistických skupín, ktorej programom bolo obnovenie Československej republi-

ších nepriaznivých politických okolností a dezorientovanosti v nových kombináciách a ideológiách bolo pomerne na nízkom stupni.

Na povznesenie slovenského povedomia hlavne v širších vrstvách pôsobili mimo novými smermi idúcej kultúry, literatúry, divadla i nové sociálne výhody a zdanlivo pomerne dobré a isté hospodárske postavenie Slovenska a jeho koruny. Pri dnešnej vojnovnej konjunktúre, napriek doplácaniu Slovenska na Nemcov sa Slovensko ešte pomerne dobre udržuje. Oficiálny kurz RM 11,672 Ks zodpovedá faktickej sile priemerne 2—3 korún slov. Za slovenské cigarety, ktoré dosiaľ nie sú ešte na lístky, možno dosiahnuť kúpu marky i za 70—80 halierov. Slovensko hospodársky trpí však tým, že Národná banka musí v oficiálnom kurze vyplácať v slovenských korunách rodinám slovenských robotníkov nimi posielané nemecké papiere-marky, nehľadiac na mnohomiliónovú clearingovú špičku v prospech Slovenska, v stykoch s Nemeckom. Koruna vo vnútornom trhu však klesá, drahota sa zvyšuje a čierny trh silnie — peňazí však je ešte dosť a dostať za ne skoro všetko — neporovnateľne lepšie v pomere k Nemecku a ním obsadeným krajinám. (Zo zaujímavosti niekoľko dnešných cien životných potrieb: Brav, živá váha 40—50 Ks/kg; bravčová masť 150—200 Ks; kg masla 100 Ks, husy 60—100 Ks/kg; priemerná látka na šaty 250—300 Ks/ 1 m. Oproti tomu priemerné platy štátnych zamestnancov, úradníkov-maturantov i s drahotnými prídavkami 1300 až 2500 Ks.) Nezamestnanosť vlivom vojny neexistuje. Čiastočný úspech mala akcia rodinných domkov, zákony o prídavkoch na deti, o zvyšovaní platov a drahotných prídavkoch. Hlinkova strana buduje veľký študentský internát pre 900 vysokoškolákov. Staví sa na vojnové časy pomerne mnoho.

Literatúra a umenie neznačí zreteľný úpadok. Divadlo sa vzmáha pomerne najviac. Vynikajú pekné preklady Rázusovej-Martákovkej v činohre i opere. Nové hry: Martáková — veršovaná dráma Jánošík, Zvon-Sykora: Tanec nad plačom. Proti poslednej sa Gacek v Gardistovi ostro obrátil, vytýkajúc jej nebohému autorovi „čechoslováctvo“. Stodolova hra „Mravci a svrčkovia“ tým istým žurnálom bola prijatá nepriaznivo — ako vraj „žiadne klady neprinášajúca kritika“. V románovej tvorbe má pekné veci Rysuľa, ktorý okrem prvého nádherného diela „Milosť“ vydáva diela teraz skôr nábožensko-meditatívneho rázu. Ďalej Dominik Tatarka mal úspech v anketách so svojím dielom „V úzkosti hľadania“. Ináč sa vydávajú nové vydania starých diel (Hronský, Urban, Figuli, Rázus). Mladá poézia na Slovensku ide dvoma smermi. Zakríknutí pacifisti pestujú teraz „poésie des chapelles“, alebo vystupujú v literárnych časopisoch (Elán, Tvorba, Pohľady). Z mien spomínam Miloša Krnu, Štítnického, Prochádzku. Zo staršej generácie sa teraz častejšie ozýva Smrek, Lukáč, Kostra — vydal v komornej knižnici Elánu obsiahlu báseň „Ave Eva“. S dnešným prúdom kráča Beniak. Dosť agilne pracujú teraz na Slovensku i surrealisti. Slovenskí spisovatelia sa v poslednej dobe sťažovali na neúmerne nízke honoráre a pripravuje sa návrh zákona o ustálení pevných percentuálnych honorárov pre autorov a prekladateľov.

Nedávno bol „Gardistom“ vyvolaný novinový spor o tzv. „priečinkovej literatúre“ — keď sa niektorým spisovateľom vytýkalo, že nič neprinášajú slovenskému štátu a ich momentálnu neplodnosť nazvali sabotážou. Národné noviny replikovali poukazujúc na zaslepenú šovinistickú kritiku a vyjadrili, že sú mnohí autori, ktorí síce píšú, ale odkladajú svoje diela do priečinkov, kde počkajú [na] nové časy.

Veda sa z veľkej častiky obracia na problém slovensko-maďarský (Svetoň), zaoberá sa otázkami medzinárodnoprávneho postavenia Slovenska teraz i s plánmi do budúcnosti (Benovský: Príspevok k národnostnému princípu, Ďurčanský, Baník, Polakovič). V odbore práva pracuje Luby (mimo iné kritizuje isté právne systematické nedostatky nového zákonodarstva), Kizlink (nový moderný komentár

ky. Do Madridu prišiel na štipendium Sväzu vysokoškolského študentstva na prelome r. 1943 až 1944. Odtiaľ prišiel v septembri 1944 do Londýna, kde pracoval v čs. ministerstve vnútra a v redakcii čs. vysielania britského rozhlasu u dr. V. Clementisa. (Podľa rozhovoru s M. Ruppeldtom 31. 10. 1964.)

k zmenkovému zákonu — v tlači), Ráliš (Trestné právo), Ratica, Rebro (romanista), niečo i Mičura (odvolanie).

183

Z filozofov Stanislav, Dieška, a hlavne Hrušovský — nadaný filozof razenia empiricko-positivistického. Pre politické presvedčenie a odpor k dnešnému systému — pracuje ako komisár v univerzitnej knižnici. Svätopluk Štúr pracuje do priečinkov a tiež čaká na nové časy. Z historikov Rapant tiež väčšinou do priečinkov. Ďalej Bokes, Húščava.

V hudbe má pozoruhodné úspechy Suchoň, mladý Cikker (majstrovské concertino pre orchester a klavír, a symfonická báseň Búrka), ďalej Kardoš a Moyzes. Rozhlas sledovať máte príležitosť.

To by bol stručný prehľad pár slovami o hospodárskej, sociálnej a kultúrnej situácii Slovenska.

Politické rozvrstvenie Slovenska, dnešná nálada, práca a plány do budúcnosti.

Politicky zjednotené je dnes Slovensko hádam len v jednom: V skrytom, alebo prejavovanom odpore voči Nemcom — nevynímajúc teraz najnovšie celkom ani vládne kruhy: až na celkom malé výnimky okolo individuí záhadného pôvodu a určenia — okolo Tuku. Mnoho rozruchu spôsobil nedávny Tisov prejav, v ktorom sa vyjadril, že Slovensko pôjde s hocikým, len nech mu dá čo najväčšiu slobodu. Dokonca aj Šaňo Mach sa kde-tu preriekne. I vo vládných kruhoch panuje presvedčenie, že porážka Nemecka je nevyhnutelná, a preto sa snažia všetkými silami dať vývoju vecí nový smer. Ruského nebezpečenstva sa boja viac ako Československej republiky — hlavne katolícke klerikálne kruhy, ktoré sa snažia všetkými spôsobmi dostať sa do styku a na stranu západu. Vo vládných kruhoch nechýbajú totiž ani kombinácie o budúcom samostatnom postavení Slovenska ako sovietskej republiky. Samostatnosť Slovenska v čo najširšej forme by chceli udržať za každú cenu. V Bratislave sa utvoril poloúradný vedecký ústav, pracujúci pod menom „Vedeckej spoločnosti pre zahraničných Slovákov“ — pod vedením býv. min. Durčanského. Tento ústav zbiera materiál pre budúcu mierovú konferenciu. Mimochodom, nešetria ani Nemcov a počítajú na ich porážku. (Neodporúčam však ich najmä z tohoto hľadiska kompromitovať.) Majú rozsiahly technický aparát, moderné fotokopírovacie stroje, dobré styky so zahraničím. Dostávajú medziiným i „Čechoslováka“ z Londýna s trojmesačným meškaním, majú rozhlasovú službu, dostávajú knihy a časopisy z Anglie a Ameriky. Podľa určitých hesiel v rôznych reláciách sa excerptuje, vypisuje, zaraďuje materiál. Velkú pozornosť venujú najmä problému slovensko-maďarskému.

Istá čiastka vládných, alebo bývalých vládných kruhov je za utvorenie československej republiky vo forme dvoch federatívnych štátov, prípadne v spojení s Poľskom. Hodža tu má mnoho stúpcov. Voči príslušníkom bývalých opozičných politických strán badať v poslednej dobe zmenu v postoji, miernosť v trestaní politických deliktov a snahy po prejavoch národnej lojálnosti a tolerantnosti.

Študentstvo je celkove opozičného razenia. Silné je v ňom slavianske cítenie. Rozdeliť by sa dalo podľa činnosti a politického razenia nasledovne: Vládni — tých je najmenej — bývalí Svoradovci — snažia sa byť štátotvorne agilní a radi by za každú cenu udržali úplnú štátnu samostatnosť. S ostatnými sa zhodujú len v odpore voči Nemcom, teraz už veľmi silnom, ktorý však z opatrnosti „so zahrávaním si s osudom národa“ menej prejavujú ako ostatní. Je to generácia novouvedomelá, pochádzajúca hlavne z katolíckych roľníckych rodín. Slaviano-filstvo je u nich len veľmi teoretické. Politicky sa snažia byť k Slovákom iného politického presvedčenia tolerantní, taktiež k Čechom. Neskrývajú svoj odpor voči Maďarom, proti ktorým využijú každú príležitosť k demonstráciám. (Veľká demonstrácia 2. novembra s návštevou rumunských vysokoškolákov.) V zahraničí dnes študuje vyše 300 vysokoškolákov, z ktorých len malé procento sa regrutuje z tejto skupiny.

Ďalšia skupina študentstva, percentuálne o niečo silnejšia ako predchádzajúca, sú „attendristi“, vyčkávajú v tichej opozícii a pasívnosti.

Najsilnejšia je skupina aktívnych opozičníkov, ktorí pracujú v podzemných organizáciách veľmi činných. Významnejšie študentské procesy: Vlni bola v Ružomberku odhalená študentská skupina ako čiastka rozsiahlej organizácie slovanofilskeho zamerania, rozprestretej po celom Slovensku. Podobne bola prichytená čiastka bratislavskej bunky teže organizácie. Procesy v týchto veciach dopadli veľmi dobre, väčšinou krátkodobé i to podmienené tresty. Z mien v tomto súvisе spomínam: Zolo Novák, Winter (ušiel, nezvestný), Miro Hrušovský a Jelka Houdková.

Po páde Itálie v Mikuláši slovenskí študenti tlačili v Tranosciú letáky pripomínajúce revolučnú históriu Mikuláša a vyzývali k novému aktívnemu odporu. Chlapci boli prichytení. Medzi nimi i 17 a 22 roční synovia Dr. Gallaya. Sedeli v Ilave a na krajskom súde v Ružomberku skoro 3 mesiace. Odsúdení boli zväčša na 3 týždne, alebo oslobodení celkom — s „pokarhaním“ Sapienti sat. Pri príležitosti nórskech univerzitných demonštrácií bola Bratislava zaplavená tiež študentmi vydanými letákmi. Odhalená bola v tomto súvisе skupina v Modre.

V Bratislave bol naproti Živnodomu vyhodенý časovaným strojom do vzduchu plynojem. Bolo to koncom decembra minulého roku.

Mnohí študenti boli vyhodенí zo stredných škôl pre demonštračné prejavy proti Nemcom a pri príležitosti 28. októbra. (Medzi nimi i synovec gen. Viesta.) O moc viacej študentov však pracuje podzemne a obratne, pripravujúc sa systematicky na prechodné doby, pod vedením skúsených ľudí i niektorých uprchlíkov z Čiech. Chýba im len lepší styk s našou vládou v Londýne. Organizácie sú zväčša založené na spojovom systéme. Počet študentov vo väzeniach je pomerne malý. Prekvapuje benevolencia súdov, ktoré teraz vymeriavajú veľmi nízke tresty, čo v niektorých prípadoch vzbudzuje odpor u Macha a ÚŠB. K pomeru ÚŠB k súdnictvu sa ešte vrátim.

Ostatná inteligencia sa triešti asi v pomere 4:3 na komunistov a prívržencov novej ČSR (v prospech prvých). Vážnica krajského súdu v Bratislave má asi 80 percent komunistov. Najrozsiahlejším procesom bol proces skupiny dr. Zibrína. Por. Mareš, odsúdený na 7 rokov, má teraz ako chorý dosť voľný pohyb a je v styku s našimi organizáciami. Vo veľkom komunistickom procese skupiny učiteľa Urbana boli vynesené dva rozsudky smrti (asi pred 2 rokmi), vykonané údajne neboli, keďže prezident ako kňaz podliehajúci impedimentu lenitatis ich nemôže podpísať. Čo do vydávania politických väzňov Nemcom a v politických procesoch samých si Slovensko ešte drží pevne svoju pozíciu. Delikventi, ktorí sa však iným spôsobom dostanú do nemeckých rúk — napr. pri ceste do Nemecka, nemôžu byť zachránení ani vlastnoručnými listmi prezidenta a zákrokmi celej vlády. (Okrem Bagárovho staršieho prípadu, nedávny proces vo Viedni, po ktorom boli zastrelení niekoľkí Slováci — mená mi vypadli z pamäti, ale môžem zistiť.) Silný opozičný duch vládne medzi evanjelickým duchovenstvom. Okrem biskupa Čobrdu smelotou vyniká senior Šenšel v znovupovolených Cirkevných listoch; rozruch spôsobila Bučkova výročná zpráva v Martine, v ktorej sa otvorene a ostro stavia voči Nemcom. Ruppeldt zo Žiliny si odsedel rok v Bratislave a neskôr v Ilave — fakticky pre smelý prejav evanjelického kňazstva ešte v počiatkoch Slovenského štátu. Kongruy boli zastavené niekoľkým farárom a kaplánom (Juráš). Teraz sú však vládne kruhy opatrnejšie v stíhaní a prenasledovaní evanjelických farárov, lebo sa boja rozdráždенého ľudu. K pomeru evanjelikov a katolíkov sa však ešte vrátim.

Politické presvedčenie ľudu by sa dalo popísať podľa regionálneho rozdelenia. Liptov je komunistický. Turiec tradične opozičný a slaviansky uvedomelý. Záhorie v rukách katolíckych farárov razenia zväčša ľudáckeho, ale protinemeckého. Celkove — evanjelický vidiek je na vyššej úrovni kultúrnej s prehľadnejším uvedením. Východ ľahá k Rusku. Ináč však presvedčenie ľudu sa dá ľahko formovať, ťažšie udržať však.

Robotníci. Teraz zväčša komunisti. Predtým sa z nich regrutovalo mnoho gardistov. Garda však teraz prakticky neexistuje. Slovenské robotníctvo v Nemecku je prirodzene nespokojné. Trpia nedostatkom výživy a bombardovaním. Finančne však môžu dobre zaplatiť svoje rodiny, na čo však dopláca štátna pokladnica.

Vojsko. Z organizačnej stránky je v tradícii československej armády na dosť vysokom stupni. Duch je však veľmi rozbitý. Vojaci prichádzajúci z Ruska sú naplnení obdivom voči nemu. Čiastka z nich je zboljševizovaná, čiastka naplnená slavianskym duchom. Rozprávajú o srdečnom pomere s partizánmi, ktorí znateľne rozlišujú medzi Nemcami a Slovákmi; o tom, že niektoré skupiny sú v priamom tajnom styku s partizánmi. Nemci nazývajú slovenských vojakov partizánmi č. 2. Prebehávanie už i u vyšších dôstojníkov stále častejšie. Styk s obyvateľstvom veľmi srdečný. Rýchla divízia, ktorá bola na Kavkaze, dnes už skoro nejestvuje. Na Hitlera slovenský vojak hľadá ako na zločinca, ktorý chce druhého (Slovensko) zvieť k zločinu, aby ho mohol držať v hrsti. Slovenskí dôstojníci sa viac ráz pokúsili dostať sa do styku s ľuďmi v podzemných hnutiach, ba dokonca i s uväznenými príslušníkmi čsl. armády. Žiadame inštrukcie v tomto smere. Sú známe ojedinelé prípady, keď slovenskí občania, Slováci, boli donútení vstúpiť medzi nemeckú armádu. Stalo sa tak však väčšinou z ich nevedomosti, lebo vedenie slov. vojska sa tomuto bráni a stojí v tomto ohľade ešte na dosť pevných nohách. Trnavský prípad je však v podaní Londýna celkom pravdivý. Teraz je jedna divízia slovenského vojska v Itálii — a síce ako pracovné oddiely pri Rimini, poľažne medzi Rimini a Bolognou. Podľa zpráv došlých odtiaľ domov, s obyvateľstvom vychádzajú veľmi dobre, lebo ich považujú za Rusov. Podľa ich výpovedí Itália je zboljševizovaná.

Pomer katolícko-evanjelický.

Slovenská národná minulosť hlavne v minulom storočí bola tvorená prevažne kňazmi. Následkom toho i politický vývoj a politické presvedčenie národa sú rozštiepené podľa náboženstva. Kým evanjelictvo prešlo svojim nacionalizmom vyvrcholivším v rokoch štyridsiatychôsmich a neskôr, katolícky nacionalizmus dospel svojho vrcholu až vystúpením Hlinkovým, ktorému sa nesmie uprieť zásluha o poslovenčenie, poľažne prinavrátenie k národu katolíckeho kňazstva, národne dovtedy neuvedomelého a ťahajúceho vtedy na juh. Za republiky, kým vrcholil nacionalizmus u katolíkov, v evanjelictve sa tento už pomaly vykvasil a dospievalo sa k novým formám v národnom vývoji. Z tejto divergencie politických presvedčení príslušníkov 2 náboženstiev na Slovensku začali vznikať i politicko-náboženské neporozumenia a rozpory, dostuppivšie svojho vrcholu po prevzatí politickej moci na Slovensku z prevahy katolíckym kňazstvom a jeho prívržencami. Evanjelictvo, ktoré bolo štátotvorným elementom v ČSR, začalo byť politicky ba i hospodársky utlačované tvoriteli nového štátu, ktorí svoj politický boj a blahobyť Slovenska začali budovať na iných základoch. Tak došlo i k mnohým známym prehmatom zo strany katolíckych vládnych kruhov. Tieto zjavy — politicko-náboženské zápolenie v čisto politických otázkach je pre západné národy iste nepochopiteľné, ba až i komické — no, treba ho chápať, jeho korene, v nešťastnej minulosti Slovenska.

Počiatkové prechmaty rázu oficiálneho a hlavne neoficiálneho dnes už stratili na svojej ostrosti, napriek tomu sa ešte i dnes robia.

Nová ústava ev. a v. cirkvi slovenskej dosiaľ nebola uznaná — pre články, ktoré v ústave nemeckej evanjelickej cirkvi uznané boli. Zákonodarstvo sa pokúšalo siahať i do dogmatických zásad evanjelických (v manželskom práve, hlavne otázka rozluky). Pri novom zriadení cirkevného školstva boli evanjelici silne poškodení. Evanjelická bohoslovecká fakulta dosiaľ nebola prijatá do Univerzity. Okrem toho niektoré politické a hmotné krivdy oproti významným evanjelickým činiteľom budia zlú krv. Vo vládnych kruhoch v poslednom čase však badať snahy po zmierení tlaku. Šaňo Mach mal niektoré výroky v tomto smere. Cítia, že sa loď topí.

V Gardistovi sa kedy tedy objaví článok oproti evanjelikom ako takým, obviňujúci ich z pasivity a nedostatku národného uvedomenia. Replikujú Národné Noviny a Cirkevné listy.

Pomer ÚŠB k súdniectvu.

ÚŠB tiež stráca svoju bývalú moc. Sprvu nebolo vo svojich výčinoch ničím hatené. Bolo hniezdom sadistov, ktorí sa nehanbili žiadnych metód pri zachádzaní s politickými väzňami, židmi a židovkami. Pre výčiny tohoto druhu bol z ÚŠB vyhodенý známy sadista Nemček. Ani v Ilave nie sú pomery také zlé ako na bratislavskom ÚŠB. Agenti ÚŠB chodili na politické procesy na krajinských súdoch a tých delikventov, ktorí boli oslobodení pre nedostatok dôkazov, si rovno brali do svojich rúk. To isté sa robilo pri vypúšťaní väzňov, keď po odpykaní si trestu vychádzali z väznice a na ulici ich čakalo ÚŠB — pre novú väznicu — ak sa im trest videl primalý. Tieto zjavy, ktoré sprvu mali celkom oficiálny ráz, tento strácajú a stávajú sa riedšími. Úradne je dnes členom ÚŠB zamedzený prístup na súdy. Právnická verejnosť bez ohľadu na politické presvedčenie tieto výčiny odsudzuje a vystupuje proti ÚŠB, ktorý vnáša prvok neistoty do právneho poriadku. Poznám konkrétny prípad, keď istý štátny zástupca sa vyhrážal na základe svojho zákonného oprávnenia použitím vojenskej moci, ak nebude jeden väzeň vypustený z Ilavy. ÚŠB tu muselo ustúpiť.

Pomer k susedom.

Vzrastá odpor voči Maďarom. Maďarónov dnes na Slovensku niet. Slováci sa na každý pád budú dožadovať prinavrátania odpadnutých krajov a repatriácie Slovákov z Čaby. Slováci v Maďarsku pod vedením dr. Böhma, ktorý je presvedčenia slovensky nacionalistického, ale liberálnejšieho — môžu viesť len pasívny odpor. Ich orgán Slovenská Jednota je najčítanejším časopisom na Slovensku, pretože má väčšiu slobodu a pružnosť čo do dodávania hlavne frontových a politických zpráv. Národný útisk Slovákov v Maďarsku je veľmi silný. Pomer k Nemcom bol naznačený vyššie, pomer k Poliakom je veľmi neurčitý — podľa politického presvedčenia.

Súhrn a záver.

Slovensko sa za posledných 5 rokov v niekoľkých hľadiskách povznieslo. Dnes je veľmi protinemecky naladené. Otvorené prejavy väčších rozmerov, ako napr. pred 3—4 rokmi v Čechách, tu neboli, keďže nemecký tlak tu nie je natoľko viditeľný a strašný a slovenská vláda má voči Nemcom ešte dosť silné postavenie. Tomu možno ďakovať, že napr. po Keitlovej návšteve nedošlo k totálnej mobilizácii, o čo vtedy vlastne išlo. Vládne kruhy cítia zmenu kurzu a radi by sa preto obrátili a dosiahnuť aspoň kompromisu, sledujúc politiku utilitaristického nacionalizmu. Čo do pomeru česko-slovenského: panuje snaha po dosiahnutí novej republiky, hoci nemožno poprieť, že vplyvom dnešnej priaznivej hospodárskej situácie Slovenska panuje dnes presvedčenie v širokých vrstvách, že Slovensko by sa i po vojne vedelo samo udržať. Idea československého národa už ťažko nájde pôdu aj u bývalých reprezentantov tejto myšlienky u nás. Nebezpečné by bolo chcieť naraz legislatívnym aktom uskutočniť niečo, proti čomu pracoval doterajší vývoj a okolnosti. „Evoluce nikoli revoluce,“ povedal náš zvečnený prezident Masaryk-Osvoboditeľ. Tak je to spravodlivejšie. Keď sa nacionalizmus prirodzenou cestou vykvasí v celom národe, vývoj sám pôjde vyššie. Posledných 5 rokov tento vývoj zabrzdilo a bude treba veľkej opatrnosti pri stavaní koľajníc pre ďalší.

Vám je v Londýne na 3000 km vzdialenosti pri ťažkosti spojenia veľmi ťažko poznať dnešnú mentalitu jednotlivých vrstiev nielen slovenského, ale i českého národa. Usiloval som sa preto, už i z poverenia našej organizácie, ktorej som

madridskou spojkou, vyličíť čo najobjektívnejšie po dlhom a cieľavedomom pozorovaní situácie a vlastných skúseností zo stykov s ľuďmi zo všetkých vrstiev, niekde snáď i s trpkou objektivitou dnešné rozporenie a cítenie Slovenska. Priniesol som Vám rozhlasový kód, ktorým budeme pravidelne vysielaf zo Slovenska zprávy pre Vás. Tak sa upevní most medzi tými, čo pracujú von, a tými, čo pracujú dnu. Nedorozumenie medzi nimi by bolo tragické. Týmže kódom vysielajte i Vy pre nás inštrukcie a zprávy. Podrobnosti o tom som podal v minulom liste. Taktiež ja si žiadam ďalšie inštrukcie. Som v priamom spojení ako s ďalšími spojkami, s Dušanom Slávikom (synom p. min. vnútra) a Milošom Komzalom v Bratislave. Vzhľadom na moje nebezpečné postavenie tu, keďže mám možnosť aj cestovania medzi Bratislavou a Madridom, Vás prosím o zvýšenú opatrnosť v podávaní mi zpráw a inštrukcií. Taktiež prosím, aby táto zpráva nebola publikovaná v akejkoľvek forme, ktorá by mohla ohroziť moje postavenie tu. Stráženy som dosť silne. Tesne pred odchodom som mal dostať inštrukcie a zprávy od inž. Országha. K môjmu stretnutiu s ním však pre nešťastnú náhodu nedošlo. Upravil som však už naňho naše spojky, ktorých zprávy od neho čakám. Oznamte mi, ktoré časopisy zo Slovenska by Vás najviac zaujímali (2—3). Mám možnosť si ich sem dávať pravidelne posielaf. Som v stálom spojení s p. vyslancom dr. Formánkom.

Ešte niekoľko slov o Vašom rozhlase. Na Slovensku ho pravidelne počúva každý, kto len má rádio. Dovolím si Vám reprodukovaf výčitky, ktoré sa Vám všeobecne robia. Vytyka sa Vám niekedy zbytočné kompromitovanie Slovenska voči Nemecku. Nemôže prispieť našej veci, ak by aj Slovensko trpelo ako Čechy. Pre zprávy nevhodné pre uši nepriateľa používajte tajného kódu. Situácia našich doma je ťažká. Gestapo i ÚŠB sú nebezpečné a siaha nielen na „previnilcov“, ale i na ich rodiny. Príklad otvorenej akcie „pracujte pomaly“, ktorej výsledok bol slabší, ako sa dal čakať — pre zostrenie dozoru, zvýšenie trestov a nútenie k práci rýchlejšej — je dostatočný. Účinnější sú takéto príkazy zdelené tajne. Ďalej prosíme dávať pozor pred dávaním propagačného materiálu do rúk obratných novinárov, ako je Čulen. Najmarkantnejší príklad: Výrok rev. Pelikána bol silne vychytený propagandou. Fotografie poťažného článku z amerických novín boli rozšírené s patričnými komentármi v nástenných novinách „Ludové noviny“ po všetkých slovenských dedinách, mestách i mestečkách. To isté platí aj o niektorých neopatrných výrokoch v rozhlase. Nemožno poprieť, že celkove to veľmi nepriaznivo pôsobí. [...]²

AÚD KSČ Praha. F. 37, a. j. 21/571—580. Odpis. Strojopisný priepis.

56

1944, apríl 4. Londýn. — Intimát II. odboru čs. MNO s výťahom zo zpráw došlých zo Slovenska a odoslaných na Slovensko, predložený náčelníkovi Štábu pre vybudovanie brannej moci gen. Miroslavovi v Londýne.¹

A) Výťah ze zpráw došlých ze Slovenska.

1. Ideové smery na Slovensku, ktoré setrvaly na zásadách protifašistickej, demokratickej linie a vedly po celou dobu aktivní odpor proti znásilnění Slovenska,

² Vynechaných posledných 25 riadkov, ktoré obsahujú zprávy o osudoch rodín slovenských politikov žijúcich v emigrácii.

¹ Výťah zpráw a inštrukcií bol odoslaný náčelníkovi čs. vojenskej misie v SSSR gen. H. Píkovi.